

Нудьга А. В.
студентка ФММ;
Манаєнко І. М.
канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри менеджменту підприємств
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського», м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-3246-3603

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ

Стрімкий розвиток цифрових технологій та їх проникнення у всі сфери життя суспільства привели до масштабної трансформації світової економіки та бізнес-процесів. Глобальний характер діджиталізації вплинув і на зовнішньоекономічну діяльність (ЗЕД) підприємств, відкривши нові можливості, але й створивши нові виклики. Для українських компаній, які функціонують в умовах війни, цифрова трансформація набуває вирішального значення для виживання та розвитку їхнього бізнесу.

Діджиталізація суттєво змінила саму сутність та механізми ведення зовнішньоекономічної діяльності. З одного боку, вона надала компаніям можливість виходу на глобальні ринки, дозволила знайти нових клієнтів та постачальників, оптимізувати логістику та скоротити витрати. З іншого боку, спостерігається загострення міжнародної конкуренції у зв'язку зі спрощенням доступу учасників на зовнішні ринки. Провідними цифровими технологіями, що стали драйверами перетворень у ЗЕД, є хмарні сервіси, електронна комерція та платформи для віртуальної комунікації. Їх активне використання бізнесом дозволяє оптимізувати внутрішні процеси, налагодити ефективнішу взаємодію з клієнтами та контрагентами, модернізувати продукти та послуги, знаходити інноваційні способи збору й аналізу даних.

Сьогодні Україна володіє потужним ІТ-потенціалом та навиками у сфері цифрової розробки. За дослідженнями, український ринок ІТ-послуг демонструє стійке зростання попри війну, що дає змогу вітчизняним компаніям нарощувати експортні можливості.

Надзвичайно перспективними для українського бізнесу є такі напрями [1]:

1. Створення інноваційних цифрових сервісів та ІТ-продуктів для міжнародного ринку, зокрема у сфері хмарних рішень, штучного інтелекту, аналізу даних, кібербезпеки.

2. Надання аутсорсингових ІТ-послуг для іноземних замовників - розробка цифрових платформ, додатків, аналітичних систем тощо.

3. Цифрова трансформація традиційних галузей економіки, як то: сільське господарство, медицина, туризм, роздрібна торгівля і вихід на зовнішні ринки вже у новій якості. Впровадження технологій електронної комерції, роботизації, хмарних сервісів надасть змогу підвищити ефективність виробництва, оптимізувати ресурси, вийти на нові канали збуту.

4. Модернізація систем державного управління та взаємодії з бізнесом. Розробка електронних реєстрів, забезпечення міжгалузевої інтеграції даних, створення системи BigData допоможе залучити іноземні інвестиції та технології для відбудови економіки.

Попри значні переваги та можливості, які відкриває діджиталізація для розвитку зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств, існує низка викликів та загроз, які необхідно враховувати.

Кібербезпека. Зростає актуальність забезпечення належного рівня захисту інформаційних систем та даних від кібератак, шахрайства, несанкціонованого доступу та витоку конфіденційної інформації. Організації мають постійно інвестувати в рішення кібербезпеки, аналітику кіберзагроз, навчання персоналу та формування культури інформаційної гігієни. Дотримання принципів нульової довіри, шифрування даних, багаторівневої автентифікації стають обов'язковими для безпечної ЗЕД.

Залежність від цифрової інфраструктури. Зростаюча діджиталізація бізнес-процесів робить компанії вразливими до збоїв у роботі Інтернету, телекомунікаційних мереж, центрів обробки даних, хмарних провайдерів. Приклади впливу: зупинка онлайн-торгівлі, припинення обміну інформацією з партнерами, блокування доступу до віддалених ІТ-систем. Критично важливо забезпечити резервування та відмовостійкість ключових систем, наявність автономних каналів зв'язку.

Нормативно-правова невизначеність. Відсутність чітких міжнародних норм та стандартів регулювання цифрових процесів створює бар'єри для ЗЕД та вимагає адаптації до вимог різних юрисдикцій.

Наприклад, компанії мають враховувати вимоги законодавства ЄС, США, Китаю щодо передачі персональних даних, електронної ідентифікації, міжнародної електронної комерції. Досі не узгоджені принципи оподаткування цифрових транзакцій, що створює умови для ухилення від сплати податків.

Саме тому Україні необхідно активніше інтегруватися у відповідні міжнародні регулятивні режими, залучати іноземні експертизу та рішення, а також формувати власну якісну нормативно-правову базу для забезпечення прозорого цифрового середовища.

Залежність від Інтернет-монополій. На відміну від традиційних ринків з відносно рівними конкурентними умовами, цифрова сфера зосереджена навколо декількох ключових гравців - технологічних гігантів на кшталт Google, Amazon, Microsoft, Apple. Вони контролюють основні потоки даних, володіють критичними технологіями та фактично монополізували певні сегменти (огляд, електронна комерція, соціальні мережі тощо). Через домінування на ринку вони здатні диктувати свої правила та умови для решти учасників. Українські підприємства ризикують потрапити в залежність від іноземних цифрових платформ та технологій. Альтернативою є розвиток власних конкурентоспроможних рішень та ІТ-продуктів, незважаючи на величезний розрив у ресурсах.

Відтік кадрів. Успішна цифрова трансформація вимагає потужного ІТ-персоналу з навичками програмування, аналітики даних, кібербезпеки, управління проєктами. Дефіцит таких фахівців в Україні, як і в усьому світі, тільки загострюється з огляду на військову агресію Росії та активну трудову міграцію українців. Крім підготовки нових спеціалістів, Україні потрібно створювати сприятливі умови для утримання талантів та повернення заробітчанин.

Тож українським компаніям на шляху діджитал-трансформації важливо розвивати організаційні та технічні можливості з кібербезпеки, правового супроводу ІТ-сфери, а також постійно оновлювати кадровий потенціал, адже цифрова грамотність є запорукою успіху у новій економічній реальності.

Для подолання викликів та максимального використання можливостей діджиталізації, українським компаніям потрібно комплексно працювати за такими напрямками:

1) Цифрова трансформація бізнес-процесів та інноваційних продуктів/сервісів. Впровадження цифрових технологій має стати не разовим проєктом, а безперервним процесом оптимізації всіх сфер діяльності та розробки нових рішень. Прикладами є переведення закупівель, логістики, документообігу у цифрову площину; створення он-лайн систем взаємодії з клієнтами; розвиток електронної комерції; модернізація виробництва через інтернет речей, аналітику промислових даних, роботизацію. Особливу увагу треба приділити впровадженню інноваційних рішень на основі штучного інтелекту та машинного навчання для аналізу великих даних, оптимізації процесів та створення інтелектуальних продуктів/сервісів із високою доданою вартістю. Так, технології комп'ютерного зору можуть застосовуватися для діагностики медичних знімків та продажу цієї послуги на експорт. Системи прогнозу аналітики допоможуть мінімізувати ризики та оптимізувати ланцюжки поставок для міжнародних партнерів.

2) Розбудова кібербезпеки та відмовостійкості. Захист від кіберзагроз має бути пріоритетом для будь-якої організації, яка прагне до діджиталізації та міжнародної співпраці. Необхідно сформувати комплексну стратегію кібербезпеки, що включатиме розвиток інфраструктури, механізмів виявлення й реагування на інциденти та фахівців із відповідними компетенціями. Важливими кроками є перехід на парадигму Zero Trust (нульової довіри) та створення ситуаційних центрів кібербезпеки [2]. Особливої уваги потребує захист цифрових ланцюжків постачання через аналіз усіх контрагентів та ретельний моніторинг програмного забезпечення. Врешті, кібергігієна та обізнаність персоналу дозволять звести до мінімуму людський фактор ризику.

3) Дотримання вимог цифрового регулювання. Для безперебійної ЗЕД необхідно відстежувати зміни в законодавстві у сфері персональних даних (GDPR, ССРА тощо), електронної ідентифікації, онлайн-транзакцій та адаптувати політики й процеси своєї організації під ці норми. Важливо розуміти вимоги контрагентів та співпрацювати лише з сертифікованими постачальниками рішень. Особливої уваги потребує узгодження питань міжнародного оподаткування та трансферного ціноутворення для цифрових продуктів та послуг. Їх вирішення може потребувати відкриття представництв в певних юрисдикціях або використання сервісів податкового консалтингу.

Для розкриття повного потенціалу вітчизняного цифрового бізнесу необхідно забезпечити інтеграцію України до Єдиного цифрового ринку ЄС, а також розбудову якісної цифрової інфраструктури за європейськими стандартами на всій території країни. Саме тому українська влада активно працює над створенням сприятливих умов для залучення інвестицій у діджитал-сферу, трансферу технологій та розвитку нормативно-правової бази.

Список використаних джерел

1. Kornyluk R. Розвиток ІТ в Україні: поточна ситуація та перспективи. *Блог UC.Market*. URL: <https://blog.youcontrol.market/rozvitok-it-v-ukrayini-potochna-situatsiia-ta-pierspiektiv/> (дата звернення: 19.03.2024).
2. Zero Trust: Революційний підхід у світі сучасної кібербезпеки. *bdo.ua*. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2024/zero-trust-a-revolutionary-approach-in-modern-cybersecurity> (дата звернення: 19.03.2024).